

Sosiaalinen raportointi ja vaikuttavuuden arvio Helsingin sovittelutoiminnassa

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu on lakisääteinen palvelu, joka mahdollistaa osapuolten kohtaamisen erilaisissa konfliktitilanteissa. Sovittelun ydin pohjautuu restoratiivisen oikeuden ajatukselle, jonka mukaan konfliktin osapuolten tulee päästä osallistumaan oman asiansa ratkaisuun. Sovittelu on osapuolille vapaaehtoista ja luottamuksellista. Sovittelijat ovat koulutettuja, puolueettomia ja vapaaehtoisia. Tämän lisäksi sovittelutoimiston ammattihenkilöstö toimii tarvittaessa sovittelijoina. Sovittelijoiden tehtävänä on luoda turvallinen ilmapiiri ja tukea osapuolia asian käsittelyssä. Arvokasta on, etteivät sovittelijat tee ratkaisuehdotuksia, vaan sovittelun lopputulos on osapuolten päätettävissä. Sovittelussa keskeistä on kohtaaminen, eikä sopimukseen pääsy ole onnistuneen sovittelun edellytys. Sovittelu toimii virallisen rikosprosessin rinnalla. Joskus saavutettu sovinto voi vaikuttaa rikosprosessiin mm. tutkinnan rajoittamisen, syyttämättäjättämisen tai lievemman tuomion muodossa. Sovittelu ei ole vaihtoehtoinen, joten automaattisesti sovittelu ei korvaa rikosprosessia.

Helsingin sovittelutoimistossa tehdään vaikuttavuuden arviointia kaikista vuoden 2017 lähisuhdeväkivallan ja alle 18-vuotiaiden sovitteluista. Vaikuttavuuden arviota on päätetty tehdä kolmesta näkökulmasta: vapaaehtoissovittelijoiden, osapuolten sekä sovittelunohjaajan kokemuksen ja havaintojen perusteella. Sovittelijoilta pyydetään sovittelun jälkeen arviointia sovittelun vaikuttavuudesta osapuolten elämäntilanteisiin. Sovittelijoiden ei tarvitse päätyä yksimielisyyteen arvioinnista, vaan voivat rastittaa molempien erimielisetkin näkemykset samalle lomakkeelle. Sovittelijat antavat arvionsa itsenäisesti sovittelijan näkövinkkelistä. Toimiston henkilökunta kerää osapuolilta tiedot sovittelun vaikuttavuudesta. Sovittelun osapuolille soitetaan joko viikko sovittelun jälkeen tai jos sovittelusopimus jää seurantaan, niin seurannan yhteydessä, ja kysytään osapuolilta palautetta sovittelun vaikuttavuudesta heidän elämäntilanteisiin. Sovittelunohjaajat voivat kirjoittaa omia havaintojaan Excel taulukon avoimeen kenttään. Tämän lisäksi sovittelunohjaajilta kerätään erikseen laadullista aineistoa siitä, minkälaisia vaikutuksia he kokevat sovittelutyöllä olevan osapuolten tilanteisiin.

Vaikuttavuuden arvioinnin lähtökohdat alaikäisten sovitteluissa

Alaikäisten vaikuttavuuden arviossa selvitetään, kuinka monta sovitteluprosessia toteutuu, kuinka moni keskeytyy tai ei käynnisty ollenkaan. Tämän lisäksi vaikuttavuuden arviosta pyydetään vapaaehtoissovittelijoiden ja osapuolten näkemykset. Vaikuttavuuden arviota on tarkoitus tehdä joustavasti työn ohessa, joten tapauskohtaisesti harkiten sovittelunohjaaja soittaa joko nuorille, huoltajille tai kaikille heistä. Kaikkia osapuolia ei välttämättä tavoiteta vaikuttavuuden arviota varten. Jos osapuoli ei puhu suomea tai englantia, vaikuttavuuden arvion vuoksi ei tilata tulkkia, joten tällöin osapuolen näkemys saattaa jäädä selvittämättä. Vaikuttavuuden arvioon on perehdytetty jokainen sovittelunohjaaja, mutta sovittelunohjaajakohtaisia eroja voi olla taulukon täyttämässä erityisesti avoimen kentän "ohjaajan havainnot" kohdan osalta.

Jokaisessa alaikäisen sovittelusta tehdään merkintä lastensuojelun tietokantaan Efficaan, jotta asian käsittely on tiedossa lastensuojelulla. Vaikuttavuuden arvioissa selvitetään, kuinka monessa tapauksessa tehdään tiiviimpää yhteistyötä, kuin tämä tiedoksiänto. Tämä voi tarkoittaa esim. puhelinkeskusteluja vastuusosiaalityöntekijän tai sijoituspaikan ohjaajan kanssa nuoren tilanteesta tai sitä, että sosiaalitoimen edustus on mukana sovittelussa.

Vaikuttavuuden arvioissa selvitetään myös, kuinka monessa sovitteluasiassa nuoren tai huoltajan yhteystiedot välitetään heidän pyynnöstä tukipalveluun sovittelunohjaajan toimesta. Tämän lisäksi vaikuttavuuden arvioissa huomioidaan Aseman lapset ry Katusovittelun kanssa tehty pilotointi maaliskuusta 2017 alkaen. Raportissa lasketaan kuinka monessa sovitteluprosessissa katusovittelu on mukana ja pyritään merkitsemään, minkälaisista lisäarvoista tämä on tuonut sovitteluprosessiin. Alla kuva vaikuttavuuden arvio taulukon otsikoista 30.6.2017. Huom! Useat prosessit ovat vielä kesken, joiden osalta merkintöjä ei ole tehty.

	Juttunro	Ohjaaja	Sov. ei käynnistynyt	Sovittelukeskeytyi	Sovittelijoiden näkemys			Osapuolten näkemys			Yhteystiedot välitetty tukipalveluun (sovitteluohjaaja)	Lastensuojeluyhteistyö/mukana sovittelussa	Katusovittelu mukana	Ohjaajan havainnot
					myönteinen	ei osasanoa	kielteinen	myönteinen	ei osasanoa	kielteinen				
Yht.	109	-	25	6	32	6	0	25	4	3	2	23	42	68

Kuvaus alaikäisten sovitteluiden vaikuttavuudesta 1.1.–30.6.2017

Kesäkuun loppuun mennessä Helsingin sovittelutoimintaan on kirjattu 109 sovittelualoitetta, joissa lapsi tai nuori on osapuolena. Näiden lisäksi 11 sovittelualoite on sisältänyt lähisuhdeväkivaltaa, joissa vähintään yksi osapuoli on alaikäinen. Tämä raportti ei koske lähisuhdeväkivaltaa sisältäneitä sovitteluita, vaan muita alaikäisten tekemiä, alaikäisiin kohdistuneita tai alaikäisten välisiä rikos- ja riita-asioita.

109 sovittelualoitteesta tällä hetkellä 25 ei ole käynnistynyt ollenkaan ja 6 käynnistynyttä sovitteluprosessia on keskeytynyt. 32 sovitteluprosessista on saatu sovittelijoiden arviointi, joiden mukaan sovittelun vaikutus on ollut myönteinen. 6 prosessissa sovittelijat ei ole osannut arvioida sovittelun vaikuttavuutta. Osapuolten näkemyksistä on saatu arviot siten, että 25 myönteistä, 4 ei osannut arvioida ja 3 kielteistä. Samasta tapauksesta voi olla sekä myönteinen että kielteinen kokemus niin sovittelijoiden kuin osapuolten näkökulmasta, joten kyseessä ei ole välttämättä eri sovittelut, vaan ainoastaan kokemukset ovat erilaisia. Lastensuojeluyhteistyötä on tehty tiiviimmmin 23 sovittelussa. Yhteystietoja sovitteluohjaajat ovat välittäneet tukipalveluun kahdessa tapauksessa,

jotka ovat olleet huoltajan ohjaus rikosuhripäivystykseen, nuoren asianomistajan ohjaus koulupsykologille sekä koko perheen ohjaus mielenterveysseuran palveluihin. Huomion arvoista on, että tähän lasketaan vain ne tapaukset, joissa ohjaaja on itse tehnyt ohjauksen asiakkaan puolesta eli sellaisia ohjauksia ei merkitä, joissa ohjaaja on vain suositellut jotain palvelua asiakkaalle.

à Vaikuttavuuden arviointitaulukon perusteella voidaan todeta, että sovittelulla näyttää olevan pääosin myönteisiä vaikutuksia osapuolten elämäntilanteisiin sekä vapaaehtoissovittelijoiden että osapuolten itsensä antaman arvion perusteella. Lisäksi sovittelunohjaajat pystyvät sovitteluprosessin ohjaamisen ohella ohjaamaan nuoria ja perheitä tarvittavien tukipalveluiden piiriin, mikäli tällainen tarve keskusteluissa osapuolten kanssa ilmenee.

Lastensuojeluyhteistyö

Sovitteluun kesäkuun loppuun mennessä oli kirjattu 109 alaikäisten sovittelualoitetta, joista 23:ssa lastensuojelun kanssa tehtiin tiiviimpää yhteistyötä. Huomioitava on, että 109 sovitteluprosessista 25 ei käynnistynyt ollenkaan, 6 keskeytyi ja osa ei vielä ole tätä kirjoittaessa edennyt sovitteluun. Jokaisesta alaikäisen rikosasian sovittelusta sovittelunohjaaja tekee merkinnän lastensuojeluntietokanta Efficaan. Merkintä tehdään sekä epäiltyjen että asianomistajien osalta. Tammi-kesäkuun aikana niistä sovitteluprosesseista, jotka olivat edenneet jo sovitteluun asti, oli tehty tuota tavanomaista informointia tiiviimpää yhteistyötä lastensuojelun kanssa 23 tapauksessa. Vähintään tämä tarkoittaa sitä, että joku sovitteluasian nuorista oli sijoitettuna laitokseen, ja sovittelunohjaaja selvitti sovittelun käytännön järjestelyitä lastenkodin ohjaajan kanssa. Vaikuttavuuden arviointi taulukkoon oli kirjattu merkintä, että sijoituspaikan työntekijä/ nuoren vastuusosiaalityöntekijä oli lisäksi mukana 11 sovitteluneuvottelussa. Näiden lisäksi 4 jutussa erillistapaaminen oli joko pidetty nuoren laitoksessa tai nuoren laitostyöntekijä/ sosiaalityöntekijä oli ollut mukana erillistapaamisessa sovittelutoimistossa. Yhdessä jutussa oli tehty tiiviimpää yhteistyötä lastensuojelun vastuusosiaalityöntekijää konsultoiden, kun nuorella oli useita asioita sovittelussa ja tämän elämäntilanne oli haastava.

à Lastensuojeluun tiedotetaan kaikki nuorten sovitteluun tulleet rikosasiat, joten yhteistyö käytäntö on vakiintunut sovittelun ja lastensuojelun välillä. Vaikuttavuuden arviointi taulukon perusteella vaikuttaa lisäksi, että nuoren vastuusosiaalityöntekijän ja sijoituspaikkojen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä sovittelun aikana silloin, kun nuorella on lastensuojelun asiakkuus jo käynnissä. Yhtään lastensuojeluilmoitusta ei vaikuttavuuden arviointi taulukkoon ollut kirjattu.

Katusovittelun lisäarvo lasten ja nuorten sovitteluissa

Sovittelunohjaajan kontakti nuoreen on suurimmaksi osaksi puhelimitse, jolloin ohjaaja selvittää haluaako nuori sovitella asiaa ja antaa nuorelle tietoa sovittelusta. Tämän jälkeen asia siirtyy sovittelijoille, jotka sopivat sovitteluajasta ja tarpeen mukaan pitävät erillistapaamiset ennen sovittelua, mikäli konflikti tai nuoren tilanne on erityistä huomiota vaativa. Katusovittelija eroaa sovittelijasta keskeisesti siinä, että katusovittelija on kasvatusalan ammattilainen, joka tekee sovitteluita työajallaan. Muut sovittelijat ovat vapaaehtoisia. Vapaaehtoissovittelijoiden työ on perinteisesti päättynyt siihen, kun

sovitteluneuvottelu on loppunut. Sovittelutapaamiset on tavallisesti pidetty sovittelutoimiston tiloissa. Myös sovittelunohjaajat ovat tavanneet nuoria palveluohjauksen merkeissä, mutta näitä tilanteita on harvoin. Kun sovittelunohjaaja soittaa nuorelle ja on etäinen, kasvoton aikuinen, luottamuksen syntyminen lyhyessä puhelinkeskustelussa on haastavaa, jolloin erityisen tuen tarve ei välttämättä nouse esiin. Sovittelunohjaajien työaika ei myöskään riitä siihen, että jokainen nuori tavattaisiin kasvotusten ennen sovittelua. Aikuisasiakkaiden kohdalla puhelinkeskusteluiden yhteydessä tehdään huomattavasti useammin palveluohjausta, koska aikuiset helpommin pystyvät sanoittamaan tarpeitaan puhelimesta sovittelunohjaajalle.

Katusovittelu on maaliskesäkuun aikana ollut mukana 42 alaikäisten sovittelussa vapaaehtoissovittelijan työparina. Katusovittelusta tehtyjä ohjaajan huomioita oli merkitty taulukkoon 10 jutun yhteyteen. Huomion arvoista on, että kaikista tukitoimista tieto ei välttämättä ole kulkeutunut sovittelunohjaajalle ja jos on, sovittelunohjaajat saattavat merkitä tai jättää merkitsemättä tietoja ohjaajakohtaisesti taulukon avoimeen kenttään.

Katusovitteluun liittyvät havainnot taulukossa:

”Epäilty tavoitettu koululta jalkautuen katusovittelijan kanssa”

”Katusovittelu vei asianomistajan kriisipisteelle sekä järjestää tapaamisen koululle koulunkäynnin sujuvoittamiseksi”

”Työkorvauksen valvonta osittain katusovittelijalla”

”Katusovittelu käy tapaamassa nuoria nuorisokodissa ennen mahdollista sovittelutapaamista. Toinen poika ollut pitkään hatkassa”

”Erillistapaaminen jalkautuen laitokseen”

”Katusovittelu jatkaa epäillyn kanssa”

”Asianomistaja ei suostunut sovitteluun, Epäilty+huoltaja tavattiin yhdessä katusovittelijan kanssa. Jatkotuki Aseman lasten kautta”

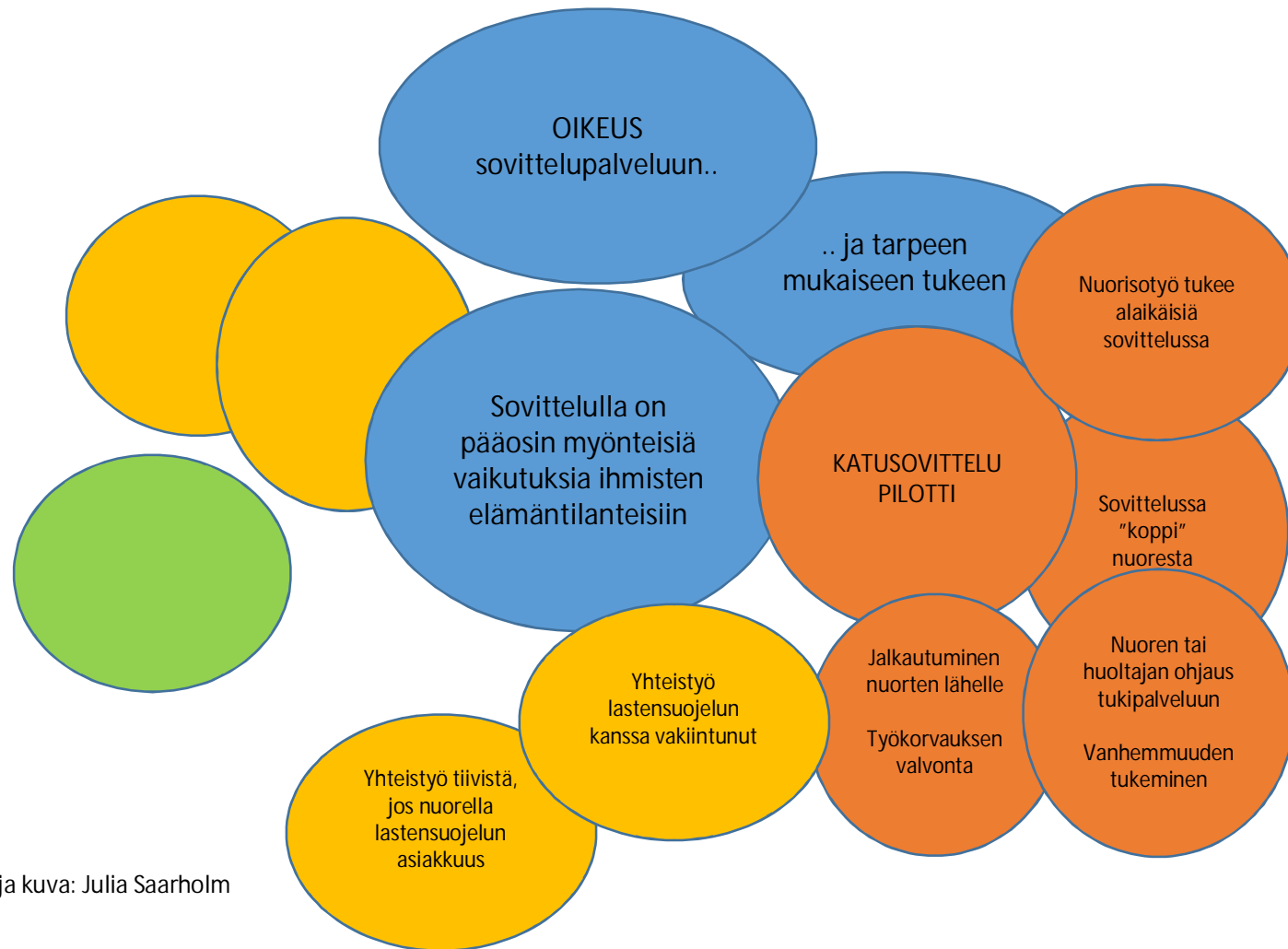
”seurantatapaaminen koululla, johon tulee katusovittelija ja koulun rehtori”

”Koulukiusaus 6 nuoren kesken. Seurantatapaaminen Aseman lasten tiloissa, nuoret tyytyväisiä ja väleissä”

”Katusovittelu pitää seurantatapaamisen”

à Taulukon mukaan yhteistyö Katusovittelun kanssa on tuonut sovitteluihin lisäarvoa nuorten kokonaisvaltaisemmalla kohtaamisella. Katusovittelijat ovat voineet olla ohjaajan työparina jopa silloin, kun sovittelu ei ole käynnistynyt. Katusovittelu on jatkanut työskentelyä nuorten kanssa mm. sovittelun seurantatapaamisen merkeissä, ohjaamalla tukipalveluun tai selvittämällä nuoren kouluasioita. Sovittelun seurantatapaamisia on sovittu jopa koululle, jolloin yksittäiseen sovitteluun on pystytty lisäämään jatkumoa nuorten tekemälle sovinnolle, kun nuoret tavataan koululla esim. rehtorin tai kuraattorin läsnä ollessa. Erillistapaamisia on pidetty tarpeen mukaan vapaaehtoisesta ja katusovittelijan tai katusovittelijoiden kesken jalkautuen nuorten kotona, koulussa ja nuorisokodeissa, joka on voinut madaltaa nuorten kynnystä varsinaiseen sovitteluun osallistumiseen.

Sovittelun vaikuttavuuden arvioinnissa tähän mennessä esiin nousseita teemoja alaikäisten

Teksti ja kuva: Julia Saarholm